

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

З початку XXI століття світова спільнота перебуває у наполегливому, подекуди навіть відчайдушному пошуку концепції нового світового порядку. З цього приводу ще в 2015 році Генрі Кіссінджер справедливо і пророческо застерігав, що світ нашого століття перебуває в умовах, коли «загроза хаосу співіснує з безпрецедентною взаємозалежністю». Йдеться, передусім, про поширення зброї масового знищення, загрози розпаду держав, невикорінені практики геноциду, а також поширення нових технологій, що загрожують вивести конфлікти за межі людського контролю чи розуміння. Відтак «нові методи збору та передачі інформації, як ніколи раніше, об'єднали регіони і надали подіям глобального виміру, вимагаючи від світових лідерів негайного реагування» [1].

У наслідок повномасштабної військової агресії Російської Федерації проти України (24 лютого 2022 року) світове співтовариство вкотре поставило під сумнів існування загальноприйнятої моделі світового порядку, переосмислюючи передусім підстави сучасної кризи міжнародного права та невідомості інституційної архітектури багатосторонньої дипломатії. А на порядку денному постало ключове питання: чи можливе взагалі співробітництво (у тому числі дипломатичне) між державами, які мають принципово різні візії світового порядку?

Очевидно, що актуальність відповіді на це питання не викликає сумніву, як і те, якою буде ця відповідь. Водночас варто нагадати, що вже під час другої світової війни союзні держави вели інтенсивні дипломатичні переговори щодо післявоєнного світового економічного порядку, напрацьовували інструменти підтримки економічних інтересів держав та вирішення зовнішньополітичних проблем як у ході війни (наприклад, закон США про ленд-ліз, який передбачав постачання державам антигітлерівської коаліції «всього, що тільки можна уявити – від військової техніки до м'ясних консервів»), так і в перші повоєнні роки (коли США висунули економічні питання на перші позиції порядку денного міжнародних відносин та реалізували економічний «план Маршала», який значною мірою визначив відбудову післявоєнної Європи).

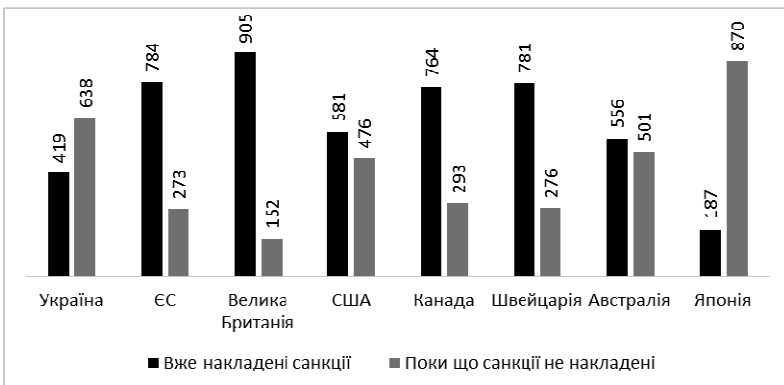
В історичному контексті розвитку інструментарію економічної дипломатії варто згадати також відому «доларову дипломатію» президента У. Тафта, яка поєднувала класичні політичні та специфічні економічні методи для реалізації інтересів США спочатку щодо країн «близького зарубіжжя», зокрема Латинської Америки, а згодом, і щодо Китаю та інших країн Далекого Сходу. Сам У. Тафт алегорично зазначав, що дипломатія його адміністрації повинна

знайти достойну відповідь ідеям комерційних взаємозв'язків, а «долар повинен замінити кулі» [2].

В умовах повномасштабної військової агресії Російської Федерації проти України світова спільнота змушена реагувати й застосовувати адекватні заходи й дієві інструменти економічної дипломатії не лише щодо України, яка стала жертвою цієї агресії (йдеться про фінансову та гуманітарну допомогу, сплату репарацій після війни), але й щодо агресора, застосовуючи пакети економічних санкцій. В останньому випадку цивілізований світ демонструє усвідомлену необхідність застосування найпоширеніших інструментів тиску на державу-агресора і її сателітів, які порушують фундаментальні принципи чинного міжнародного порядку. Відтак, перефразовуючи У. Тафта, держави «антипутінської коаліції» реагують на новітні ризики глобального розвитку й порушення норм міжнародного гуманітарного права (невикорінені практики геноциду й масове знищення мирного населення під час війни тощо), запроваджуючи «санкції проти насильства і кулі».

У концептуальному плані санкції, як інструмент економічної дипломатії, виконують одну із трьох функцій: 1) надання країні-агресору чіткого сигналу щодо неприйняття міжнародними партнерами її поведінки; 2) досягнення ефекту стримування через ускладнення досягнення владою країни-агресора її цілей; 3) примушення країни-агресора до певних дій (у нашому випадку – припинення вогню й відведення військ Російською Федерацією) [3].

За даними порталу «Війна & санкції» у наслідок повномасштабної військової агресії Російської Федерації проти України державами ЄС, а також Великою Британією, США, Канадою, Швейцарією, Австралією, Японією уже накладено персональні санкції на 1057 осіб; ще 2897 осіб під ризиком накладання таких санкцій (рис. 1).

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Рис. 1. Санкції щодо фізичних осіб

З початку війни Росії проти України заморожено активів на більше, ніж 300 мільярдів євро, а список підсанкційних компаній налічує понад 460 (табл. 1).

Таблиця 1

Санкції щодо фізичних осіб [4]

Види санкцій, які накладаються країною	Україна	ЄС	Велика Британія	США	Канада	Швейцарія	Австралія	Японія
Замороження активів	●	●	●	●	●	●	●	●
Замороження активів найближчих членів сім'ї	●	●	●	●	●	●	●	○
Блокування організації, які контролюються підсанкційними особами	●	●	●	●	●	○	○	○
Заборона фінансових транзакцій підсанкційних осіб	●	●	●	●	●	●	●	○
Призупинка видачі віз	●	●	●	●	○	●	○	●
Заборона на в'їзд підсанкційним особам	●	●	●	●	●	●	●	●

- – країна накладає санкції зазначеного типу
- – країна не накладає санкції зазначеного типу

Таким чином, економічна дипломатія, як невід'ємний елемент зовнішньої політики держави і одна із форм дипломатії у широкому розумінні, у кожному конкретному випадку використовує спектр відповідних економічних інструментів для захисту національних інтересів і досягнення політичних цілей держав. Загалом у поточному періоді важко оцінити дієвість санкцій і відповідати на ключове питання: чи допоможуть накладені санкції в умовах повномасштабної війни Росії проти України досягти ключової цілі – завершення міжнародного збройного конфлікту (у термінах міжнародного публічного права), і на скільки, політичний тиск вплине на поведінку об'єктів цих санкцій. У цьому сенсі економічна дипломатія тісно пов'язана з національною і міжнародною безпекою, оскільки як зазначає Т. Фрідмен «скуті взаємними економічними ланцюгами країни надто багато втратять у разі війни між ними» [5]. З огляду на зазначене, більшість держав (у тому числі й Україна) усвідомлюють необхідність розробки принципових засад нового світового порядку та дієвих інструментів економічної дипломатії, адекватних новітнім ризикам і загрозам глобального розвитку.

Перелік використаних джерел:

1. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті / пер. з англ. Надія Коваль. 2-ге вид. К.: Наш формат, 2018. 320 с.

2. Шаров О. Економічна дипломатія: іноземний досвід у галузі економізації зовнішньої політики. URL: <http://ufpa.org.ua/blog/3844>

3. Шаров О. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи: Монографія. Київ: НІСД. 2019. 560 с.

4. Війна & санкції. 2022. URL: <https://sanctions.nazk.gov.ua/>

5. Fridman Th. Foreign Affairs Big Mac I. *The New York Time. National Edition*. 1996. December 8.

Литвин Діана

Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНО СТІЙКОГО ТУРИЗМУ В НОРВЕГІЇ

Сьогодні в багатьох країнах, і перед усім в економічно розвинутих, таких як Норвегія, екологічному туризму приділяється все більше зростаюча увага. І це не випадково. Актуальність теми і полягає в тому, що екотуризм, як ні який інший, несе в собі великий екопросвітницький і рекреаційний потенціал. Задача перед кожною державою полягає в тому, щоб якнайбільш раціонально і ефективно використовувати його в природоохоронних цілях. Виходячи з сучасної літератури, під терміном «стійкий туризм» розуміють таких три речі: приносить користь довкіллю, допомагає місцевим громадам і може мати економічні переваги [1].

Саме тому, ідея сталого туризму полягає в тому, щоб відвідати місця без шкоди місцевій громаді та природі, а також мати певний конструктивний вплив на навколишнє середовище, суспільство, а також економіку країни. Екотуризм можна описати як екологічно відповідальні подорожі та відвідування природних зон, щоб насолоджуватися та цінувати природу (і будь-які супутні культурні особливості), які сприяють збереженню, мають низький вплив відвідувачів і забезпечують вигідне активне соціально-економічне залучення місцевих жителів. По суті, екотуризм – це об'єднання захисників природи/дикієї природи, місцевих громад та відповідальної туристичної індустрії, щоб забезпечити розвиток, орієнтований на довгострокову стійкість, а не на короткостроковий прибуток [2].

Метою є розробка туристичних місць, заходів та визначних пам'яток, які принесуть користь усім, хто бере участь – місцевій флорі/фауні, місцевим жителям, зацікавленим сторонам туристичної індустрії та мандрівникам. Зважаючи на цю місію, індустрія екотуризму разом розробила ряд основних керівних принципів за останні кілька десятиліть. Багато з цих принципів узгоджуються з принципами Глобальної ради сталого туризму, яка розробила широкий список критеріїв для стійких напрямків, готелів і туроператорів: розкривати екологічну та культурну обізнаність; розробляти та експлуатувати екологічно чисті тури з низьким рівнем впливу; надавати фінансові вигоди для